

Земля фіордів. Із варягів у греки. Книга 1

Про книгу

Вікінги шанують Веґарда з Горобинового фіорду, очільника багатьох вдалих походів, за непогамовну жагу до життя, сміливість і відвагу, готовність ділити всі труднощі та знегоди з товаришами. Його прозвали Два Сонечка: усмішка чоловіка світліша за ясний день, а мечі в обох руках у битві немов перетворюються на два блискучі сонця. Проте удача, яка супроводжує Веґарда в торгівлі і боях, зрадила йому в особистому житті: він звабив дружину берсерка Г'ятлі Акули, а тоді під час сутички вбив і його самого. Тепер Двом Сонечкам і його рідним загрожує помста.

Симона Відар

ІЗ ВАРЯГІВ У ГРЕКИ
Земля фіордів

КСД

ІЗ ВАРЯГІВ У ГРЕКИ

Симона Вілар

Земля фіордів
ІЗ ВАРЯГІВ У ГРЕКИ

ХАРКІВ
2023 **КСД**

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
2023

ISBN 978-617-15-0336-6 (epub)

Жодну з частин цього видання не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі без письмового дозволу видавництва

Електронна версія зроблена за виданням:

Художник Наталія Коноплич

Вілар С.

В44 Земля фіордів. Із варягів у греки. Кн. 1 : роман / Симона Вілар. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2023. — 416 с.

ISBN 978-617-15-0182-9

В далекому X столітті мальовничі й суворі землі Норвегії населяли вікінги. Улюбленцем мешканців Горобинового фіорду був відважний Веґард на прізвисько Два Сонечка. Разом із найближчими воїнами, попри труднощі та жорстокі бої, він здобував для своїх людей нові території й укладав вигідні торгівельні угоди. Однак удача зрадила героя у найнесподіваніший момент: закохавшись, він скоїв убивство. Ні Веґарду, ні його близьким віднині не буде спокою, адже брати убитого запряглися помститися за вчинення цієї наруги. Попереду в нього — важкий пошук безпечного прихистку, а отже, довга дорога, сповнена небезпек, втрат і невизначеності. І лише час покаже, до кого прихильні скандинавські боги...

УДК 821.161.2

© Гавриленко Н. Г., 2023

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2023

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2023

Розділ 1. Лодін

968 рік. Норвегія, фюльк Фірдір¹.

— Нехай сам Тор² пошле мені блискавку в дупу, якщо там, у дверях, не стоїть Г'ятлі Акула!..

Лодін, на прізвисько Провісник, і сам не втямив — видихнув він це з жаху чи закричав на всю горлянку. Проте кричати й привертати увагу берсерка³ Г'ятлі Акули було не варто. Тому Лодін аж закусив свою бороду, затиснуту в кулак, озираячись при цьому — чи, бува, не помітив хто? Вікінгу, та ще досвідченому, уславленому стерничому, не личить ось так виявляти свій страх. Утім, Лодін і справді відчув неабияке занепокоєння, яке комусь могло здатися переляком.

Схоже на те, що ніхто нічого не помітив. У великій садибі херсира⁴ Арінб'ярна бенкетували вже п'ятий день. Тут багато пили, славили богів, поминали померлих, і щоразу треба було осушити ріг до дна. Тож кінець кінцем усі перепилися, були розслаблені, веселі, дехто вже спав п'яний як чіп, впустивши голову на стіл, інших послужливі раби-трелі повкладали на соломі попід стіни довгої зали садиби.

Сам господар — велебний Арінб'ярн Торірсон — високий, ставний, незважаючи на поважний вік, у багатому золотому вінці на довгому сивому волоссі — походжав із рогом браги між столами, іноді підходив до котрогось із гостей і випивав із ним, а з деким просто перекидався привітним словом. Та ось і він помітив у проході величезну сутулу постать Г'ятлі Акули. Лодін бачив, як херсир спершу завмер, а потім рішуче ступив йому назустріч, заговорив, навіть простягнув прийшлому ріг.

«Може, мудрий Арінб'ярн відверне Г'ятлі, а то й змусить тихомирно піти», — з надією подумав Лодін. Адже ж ясно — ні в кого берсерк-шаленець на бенкеті не викличе радості. Та й вплив Арінб'ярна тут, у Фірдірі, значний — мало хто захоче йти проти людини, яку шанує сам конунг Гаральд Сіра Шкура⁵ та всі його родичі.

А проте Лодін не став чекати, чим там у них біля входу все закінчиться. Підвівшись із-за столу, він почав пробиратися до місця, де поблизу почесного сидіння господаря, просто коло стовпів, сидів його молодий хевдинг^б, золотокучерий Веґард, на прізвисько Два Сонечка.

Зараз навпроти Веґарда стояла зі жбаном у руках молода Арінб'ярнова родичка Гюда: так завше виходило — де красунчик Веґард, там і жінки. Скільки вже проблем у них було через те, що жінки зліталися до Веґарда, як необачні метелики на вогонь! Однак те, що цієї миті Гюда своїми привабливими крутими стегнами заступала собою парубка, було навіть до речі. Може, стерничий Лодін ще встигне попередити хевдинга до того, як Г'ятлі Акула його зауважить.

Сьогодні Лодін випив менше, ніж попередніми днями — ну не був він ніколи сильний у пиятиках! — тому й удовольнявся здебільшого сироваткою, віддаючи їй перевагу перед пивом чи брагою. І тепер, підходячи до свого хевдинга, був зосереджений та серйозний. Гюда саме щось весело щебетала красунчику Веґардові, коли Лодін схилився до хлопця і стиснув йому плече. Неввічливо перебивати Арінб'ярнову родичку, проте стерничому було не до гарних манер.

— Тут Г'ятлі Акула, — сказав він, кивнувши через плече в бік проходу в кінці зали, де Арінб'ярн усе ще розмовляв із берсерком. — Гадаю, тобі буде краще непомітно піти. Це не зашкодить твоїй честі, хлопче, зате клопоту зможемо уникнути. Сам розумієш, зустріч із Г'ятлі нам ні до чого.

Веґард трохи відхилився, щоб з-за розкішного Гюдиного стану бачити прохід між довгими столами, зиркнув у бік дверей. Лодін помітив, як Веґардові на якусь мить вигнулися брови, але потім той знову, усміхаючись, глянув на Гюду й далі обіймав дівчину поглядом. Обличчя йому розчервонілося, очі, ледь прикриті довгими віями, здавалися каламутними. Скільки ж він вижлуктив? — жахнувся Лодін, не розуміючи, чи втямив хевдинг його слова.

— Ось що, — язик не слухався Веґарда, — ось що, ніжна діво... Принеси-но мені ще вашої чудової браги!

І коли Гюда відійшла, звернувся до Лодіна:

— А ти вертай на своє місце, друже мій. Не варто стовбичити тут, щоб звертали увагу.

Лодін звик підкорятися своєму хевдингу, та й сказано це було владно і з притиском. Але вже відходячи, Лодін усе озирався: невже Веґард

Два Сонечка не розуміє, чим йому загрожує ця зустріч з Акулою? А надто після того, як цієї весни він заїжджав у садибу берсерка на Фарерах⁷ і його постійно бачили в товаристві жінки Г'ятлі. Попереджав його Лодін — ці фіглі-міглі довго не залишаться в таємниці. Ох, ці баби! Та й Вегард добрий! Але так завжди траплялося: Вегард і жінки — небезпечна суміш.

Два Сонечка залишився на місці, сидів, схиливши голову на руки, аж збоку здавалося — п'янішого годі знайти, він і підвестися не зможе. Чи таки й справді? Лодін ніколи не міг збагнути, у якому стані його хевдинг, та й котрий день уже бенкетують... Тож стерничому тільки й лишалося сподіватися, що господар Арінб'ярн таки відверне Г'ятлі Акулу, випровадить його, не бажаючи халепи у своєму домі...

Але вже зі свого місця Лодін побачив, як берсерк рішуче потіснив херсира й покволом рушив у проході між столами. При цьому розглядав пирувальників, вдивлявся в обличчя. Був Г'ятлі Акула із себе величезний, а проте сутулий, голова ніби без шиї виступала з могутніх похилих плечей. Довгобразий, шкіра бліда, як у троля⁸, лоб лисий ледь не до потилиці, ніс такий перебитий, що, здається, виростає просто між бровами, а маленькі очиці так і нишпорять на всі боки. Г'ятлі й справді був схожий на хижачку морів — акулу. І так само небезпечний був...

Лодін то сідав на місце, то знов підводився. Навіщось поторсав за плече Гріма, що хропів поруч. Той сонно глипнув на стерничого, та коли й сам помітив Г'ятлі Акулу — сон миттю злетів із рудого вікінга. А проте сказати нічого не міг, тільки сипів пересохлим горлом.

Навпроти Лодіна й Гріма підвівся молодий скальд, ісландець Ейнар Гельгісон, він голосно зажадав тиші, обіцяючи славному пісню на честь гостинного господаря. Шумний і крикливий хлопчина цей Ейнар. Він лише нещодавно прибув з Ісландії, а до садиби Арінб'ярна прийшов, аби заручитися підтримкою шановного херсира. Але зараз Лодін думав тільки про те, що, можливо, скальд Ейнар відверне увагу Г'ятлі. Скальдів усі слухають, навіть берсерки їх поважають.

Г'ятлі Акула і справді зупинився біля ісландця, дивився на нього. І під його похмурим поглядом Ейнар зненацька затнувся на перших же строфах, закліпав знічено й сів на місце — немов самим своїм поглядом Акула вибив з нього поетичний дар.

Проте й інші пирувальники попритихати: скільки б вони не випили сьогодні, але вже почали здогадуватися, що назріває щось непередбачуване. От і витріщалися то на Г'ятлі, то на двох його супутників — одного похмурого й грізного, що теж із викликом роздивлявся херсирових гостей, і другого — худого хлопчину зі злим гострим обличчям. Лодін навіть згадав ім'я парубійка — Палнатоки. Ще той виродок, хоча зелений: під носом ще й вус не посіявся.

Господар Арінб'ярн робив якісь знаки своїм людям, когось підкликав. Добре б, якби гукнув озброєну варту... Хоча всім відомо, що не можна вдаватися до зброї в будинку, де провадиться спільна учта. Тому запрошені, щойно прийшовши, зараз же почіпляли свої мечі та сокири попід стіни, ніби підтверджуючи мирні наміри.

Лодін подумав, що йому самому варто було б поспішити надвір і розшукати гірдмана⁹ Одда: один берсерк супроти іншого — саме те, що зараз треба. Та як устигнути, коли Г'ятлі вже наближається до місця, де сидить Веґард? Ех, треба було хлопцеві бодай під стіл звалитися, наче він під хмелем. Чи хай би одразу Гюда його вивела потай попід стінкою... Однак Лодін не міг уявити, щоб його молодий хевдинг ховався в соломі серед п'яних чи таївся за дівочою спиною. Не та він людина — Веґард Два Сонечка. Виходить, попався...

Чи розумів сам Веґард, що може статися? Збоку глянути — просто дрімає собі чоловік, упустивши золотоволосу голову на руки. Може, Г'ятлі й не помітить його, не впізнає?

Аж ось клятий Палнатоки торкнув плече берсерка й показав у бік Веґарда. О, Лодін би зараз усе віддав, щоб повернути ту мить битви в Ірландському морі, коли він пожалів цього худорлявого виродка. Треба було тоді розрубати гадину... Але що тепер згадувати та шкодувати, коли Палнатоки стоїть і тицяє пальцем у хевдинга.

Лодін знову підвівся. Не годиться бути йому осторонь, не чужий йому Веґард, Сванів син, прозваний Двома Сонечками.

Але підійти стерничий не встиг. Г'ятлі Акула вже грубо штовхнув схилоного Веґарда, аж у того голова метнулася. Добре ще, хоч одразу не зарубав своєю сокирою. Он яке руків'я стирчить з-за його плеча. Сам Арінб'ярн не зміг змусити цього шаленця залишити зброю при вході до бенкетної зали.

Веґард важко підвів голову й знизу вгору глянув на здоровила берсерка. У Лодіна стислося серце — Веґард був п'яний, п'яний як

чопок. Каламутні сонні очі, звислі на спітніле обличчя сплутані пасма.

— Це ти гостював у моєї жони? — гаркнув Акула. — І де ж вона?

Веґард тільки дивився на нього, скорчивши здивовану міну.

— У твоєї жони? А ти хто, власне, такий?

Г'ятлі тільки важко сопів. Лодін зі свого місця бачив, як ходять ходором його м'язи під шкіряною безрукавкою, як напружуються мускули рук і стискаються величезні кулаки.

— Я той, кому ти мушиш відповідати!

— О, невже сам великий Одін¹⁰ постав переді мною! — випростався Веґард. — Треба ж, а я гадав, що батько богів набагато привабливіший!

І він заусміхався.

Два Сонечка. Його усміх був просто осяйний. Яскраві сині очі, міцні рівні зуби. Недарма однією з причин, через яку він дістав своє прізвисько, була його чудова усмішка. Наче два світила разом спалахнули — так він умів усміхатися...

Та це тільки дужче розлютило берсерка. Г'ятлі на власні очі бачив, який вродливий той, хто спокусив його жону. Тому й заревів, як розлючений дикий звір.

Спершу заревів, а потім уже потягнув руків'я сокири з-за плеча. Але й цього виявилось недостатньо, щоб Веґард устиг.

Мить — і він схопив зі столу ножа для м'яса, підскочив і ривком устромив його в товсту шию Г'ятлі просто під борлаком. Той завмер на секунду, сплюнув кривавою слиною з розверстого рота, але не впав, а продовжив опускати сокиру туди, де ще бачив перед собою усмінене ненависне лице. Але Два Сонечка ще й тому мав таке прізвисько, що в сутичці він спритно вмів орудувати обома руками. І тепер, поки його права все ще вдавлювала в горлянку берсерка ножа, лівою він перехопив руків'я сокири, що опускалося на нього, відвів убік лезо, та так, що рубонув другого з Акулових супутників, потрапивши тому по обличчю, по очах.

Виття пораненого заглушило всі звуки в залі... Та й чи були ті звуки, коли присутні завмерли, наче громом ударені. А Г'ятлі продовжував стояти, хрипів і тільки давився кров'ю. Очі його вилізли з орбіт, він хитався, але, опершись на стіл, почав витягувати зі свого горла ніж. Адже берсерка так одразу не звалиш, у них живе шалений дух убивства...

Та все ж таки Веґард упорався: стрімко — де й поділася п'яна неміч, обличчя зосереджене — гнучко скочив на стіл і тією ж сокирою в лівій руці зніс Г'ятлі голову. Вона так і плюхнулася на стільницю, покотилася серед їства та недоїдків. З перерізаної артерії берсерка бризнув темний струмінь крові, але тіло ще стояло, доки Веґард ударом ноги не відіпхнув його, поваливши.

Другий супутник Г'ятлі кричав несамовито, качаючись поміж столами із закривавленим, розсіченим обличчям. Але був ще й Палнатокі, який уже вихопив меч, і до нього кинувся через столи Лодін.

Зброї в стерничого при собі не було. На що він сподівався? Але Палнатокі вловив рух позаду себе, розвернувся й замахнувся. Лодіну довелося ухилитися, відскакувати. А Веґард уже ступнув через стіл із закривавленою сокирою — страшний, вишкірений. І хлопчисько Палнатокі вирішив не ризикувати, кинувся до виходу. Веґард замахнувся сокирою, вочевидь маючи намір кинути її в спину втікачеві, проте стримав руку, навіть розвернувся, гасячи кидок. А все тому, що біля Палнатокі якраз опинився, підходячи, Арінб'ярн, а там і Гюда зі жбаном з'явилася в проході. Зойкнула, відскочивши, коли побачила озброєного, вишкіреного Палнатокі, що мчав на неї.

Лодін кинувся слідом. Вдруге він цього щеняти не випустить!.. Однак у дверях сповільнив кроки. Зараз не до цього слизького хлюста. Не варто забувати, що хоча Веґард і захищався, проте вбивство на бенкеті — то серйозний злочин. Нині в Арінб'ярна зібралися найдостойніші мужі, а серед них і суворі законники. Вони можуть наказати схопити вбивцю й порушника миру Веґарда Два Сонечка. Тож Лодіну краще залишатися коло свого хевдинга.

Одначе — хвала богам! — ніхто й не подумав звинувачувати Веґарда. Після тиші, викликаній таким швидким і несподіваним убивством, усі враз загомоніли, зашуміли, але з того, що розібрав стерничий, здебільшого лунали похвали на адресу Веґарда. Всі гукали, що Веґард захищався, що, навіть безоружний, так блискавично звалив страшного берсерка Акулу! «Це великий подвиг!» — казали вони. По суті, це диво, але, здавалося, сам батько перемог Одін був на боці Веґарда з Горобинового фіорду. А там і господар Арінб'ярн голосно наказав прибрати тіло Акули, звелів витягти й пораненого супутника берсерка, що верещав і волав від болю.

Веґард стояв серед гостей, що обступили його, увесь закривавлений, важко дихаючи, але ясно всміхаючись. Комусь передав знаряддя вбивства, а коли побачив Гюду і звернувся до неї, то голос хлопця звучав майже спокійно.

— То ти принесла все ж таки браги, славна моя Гюдо!

Лодіну здалося, що тільки він один не може заспокоїтися і звести дух. Авжеж, він не такий швидкий у рухах, як юний Веґард, що знає собі ціну. Стерничий же був досвідченим чоловіком, він багато бачив на своєму віку й розумів: це ще не кінець. І нехай Веґарда зараз славлять, плескають по плечах і потискають руку, але ця пригода ще вилізе їм боком.

Поруч вигулькнув рудий Ґрім.

— Цей сучий син Палнатоки так прудко біг, що я не зміг його наздогнати. Кудись за ворота до узбережжя подався. А вже сутеніти стало, тому я і згубив його з очей.

Лодін навіть не помітив, що Ґрім вибігав за тим клятим хлопчиськом. А рудий, хоч й упустив супутника Акули, але зараз озирнувся й теж почав усміхатися.

— Про це треба скласти пісню! — гукнув Ґрім серед загального галасу.

— Авжеж! Звісно, пісню! — підхопили присутні. І зараз же ісландський скальд Ейнар знову зажадав уваги. Вихопився на лаву, підняв ріг, і, коли шум трохи стих, почав декламувати вже складену вісу¹¹:

— Бог дзвінкої сталі¹²
Лютий дух ведмедя
Вгамував майстерно,
Учту окропивши
Вологою з рани¹³.
Той злував, ярився,
Але так вже сталось,
Що у брагу впала
Основа шолома¹⁴,
Тож усяк те бачив
І хвалу співає
Ясеню потреби¹⁵.

Присутні вибухнули вигуками захвату, славили перемогу Веґарда, тут таки ж хвалили ісландця за віршу, голосно обговорювали небувалу подію.

Веґард сміявся, Грім кинувся обіймати його, пив із ним з однієї чаші. Навіть Гюда підійшла, зачіпаючи довгим подолом криваву калюжу, що залишилася після вбивства берсерка, а сама дивилася на переможця променистими очима.

Довкола чулися вигуки:

— Вважай, безоружний супроти берсерка став!

— Г'ятлі Акула мав славу непереможного! А тут я і м'яса шматок не встиг прожувати, як усе скінчилося.

— Добре навчився ти битися в походах, Веґарде, Сванів сину з Горобинового фіорду! А який був швидкий! Тож недарма люди кажуть, що ви ведете рід від самих світлих альвів¹⁶, стрімких, як тіні, що навіть жахливих тролів легко перемагали!

Веґардові приємні були похвали, він сміявся — світло й легко. Що тут казати — Два Сонечка.

Лодін потроху заспокоївся. Хвала богам, що все так скінчилося. І тепер йому не доведеться супроводжувати до Горобинового фіорду схоле тіло свого молодого хевдинга. Однак потому стерничий зауважив, що серед охочих привітати Веґарда немає господаря Арінб'ярна; замість підійти, він щось звелів своїм воїнам, які поспішили виконувати наказ. Арінб'ярн же повернувся на своє місце на чолі столу, сидів, відкинувшись на покриту хутром спинку сидіння, такий похмурий, що його вигляд не сподобався стерничому.

Лодін губився в здогадах. Хіба присутні не підтвердять, що Г'ятлі перший напав на молодого Веґарда? Та й після того, як Арінб'ярн прийняв у своєму домі Два Сонечка, узяв від нього подарунки й навіть посадив поруч свого почесного сидіння, він за законом зобов'язаний захищати його, як свою людину, тож тепер має просто радіти його перемозі. І все ж Арінб'ярн сидів, насупивши світлі брови під ободом вінця, і тільки його рука нервово смикала білу, заплетену в косу бороду. Зауважив Лодін і те, як різко херсир окликнув стегнасту Гюду, коли дівчина знову почала крутитися біля Веґарда, як наказав їй жестом піти геть.

Лодін намагався визначити, що не дає спокою господарю. Скільки людей було з Г'ятлі Акулою? Куди помчав нікчема Палнатокі? Але ж

херсир уже відрядив слідом своїх воїнів, а в нього їх тут стільки, що накаже Арінб'ярн — і вони поставлять на місце навіть супутників шаленого Г'ятлі.

А Веґард ніби й не бачить, як спохмурнів господар. Знай собі, п'є з іншими гостями, вислуховує їхню похвалу й сміється. Обличчя ще в кривавих бризках, але сам — ніби Бальдер¹⁷ безтурботний. А ось настрої Лодіна дедалі гіршав. Коли вони кілька днів тому наблизилися до берегів Нордвеґу¹⁸, то спершу й не думали спинятися у Фірдірі. Після вдалих торгів в Англії вони поспішали на великий ярмарок до Сконе¹⁹, їхній корабель був ущерть наповнений товарами для продажу. Та якщо вже їх зустріли біля узбережжя Арінб'ярнові кораблі й запросили до херсира на бенкет, відмовлятися було неввічливо.

Отже, Лодін не чекав, що гостина так затягнеться. Хоча спочатку, коли Гюда почала увиватися на бенкеті біля Веґарда, а Арінб'ярн тільки усміхався, стерничий подумав: може статися — і нехай допоможе Фріґт²⁰, — що його хевдинг посвтається до херсирової родички, нарешті стане розсудливим, споважніє. Та й поріднитися з такою знатною та уславленою людиною, як Арінб'ярн Торірсон, — то велика честь для спадкоємця Горобинового фіорду. Гюда хай і не сліпучої вроди, зате он які боки, які широкі стегна — така легко народжуватиме синів. А Веґарду вже час узятися за розум. Він із дванадцяти років у походах, можна вже й осісти в рідному фіорді. Особливо після того, як минулого року його батько Сван Добрий Щит покинув цей світ, справи в садібі чекали на молодого господаря.

Ех, мрії! Досить було лише глянути на похмурі обличчя Арінб'ярна, щоб стало ясно — Веґард йому зараз тут як кістка в горлі. І коли херсир вийшов, а його слуга дав зрозуміти Веґарду, що господар просить піти за ним, Лодіну тільки й залишилося, що теж підвестися. Він прихопив зі столу чималий оленячий окіст, засунув його в торбу й поплескав по плечу Гріма.

— Все, погуляли, хлопче. Час рушати! І хвала богам, якщо вшиємося, не залишивши за собою сліду.

— Чого це нам іти? — спробував був обуритися рудий. — Ми гості Арінб'ярнові, отже, під його заступництвом. Та й хіба дарма Веґард подарував херсирові шкуру білого ведмеда, яка не намокає у воді? Такий дарунок підносять навіть конунгам! Та тільки за це Арінб'ярн

повинен на найкраще місце посадовити Два Сонечка й подати йому повний кубок браги!

— Вже підніс, побий мене Ґрім! А тепер і ведмежа шкура нам не допоможе. Бо я чую біду.

— Ти завжди щось чуєш, Лодіне Провіснику!

— А хіба я хоч колись помилявся? — уже рухаючись до виходу, огризнувся стерничий.

На це Ґрім не знайшовся, чим заперечити.

[1](#) Фюльк — область, округ. Фірдір — місцевість на Заході Норвегії.

[2](#) Тор — у германо-скандинавській міфології бог грому, бур та родючості. Він був одним із синів верховного бога Одіна.

[3](#) Берсерк — лютий воїн, який, шаленіючи в бою, руйнував усе на своєму шляху.

[4](#) Херсир — власник землі, почесний ватажок.

[5](#) Гаральд Сіра Шкура (935—970) — конунг (король) Норвегії з 961 року.

[6](#) Хевдинг — ватажок загону вікінгів.

[7](#) Фарери — Фарерські острови в північній частині Атлантичного океану — між Норвегією та Ісландією.

[8](#) Троль — зла й потворна надприродна істота в скандинавській міфології.

[9](#) Ґірдіман — воїн у дружині вікінгів (ґірді).

[10](#) Одін — верховне божество в скандинавів.

[11](#) Віса — своєрідний жанр скальдичної поезії.

[12](#) Бог дзвінкої сталі — воїн (подібні поетичні алегорії в поезії скальдів називалися кенінгами).

[13](#) Волога рани — кров.

[14](#) Основа шолома — голова.

[15](#) Потреба — *заст.* битва: ясен битви — воїн, тут — герой.

[16](#) Альви — чарівні світлі істоти в скандинавській міфології, ельфи.

[17](#) Бальдер — у скандинавській міфології один із верховних асів (головних богів), божество весни та світла.

[18](#) Нордвеґ — стародавня назва Норвегії, буквально Північний шлях.

[19](#) Сконе — історична область на півдні Швеції. Ярмарок тривав із 15 серпня до 9 вересня.

[20](#) Фріґґ — богиня, дружина Одіна, покровителька сім'ї та шлюбу.

Розділ 2. Одд

Коли Оддові Довгому Киту не було й двадцяти весен, він потрапив у полон в Ейстланді²¹ й місцевий жрець вирвав йому язика. І хоча секонунг²² Сноррі, на прізвисько Шовк, звільнив його з полону, а потім навіть знищив капище, де катували його вікінга, Одд уже ніколи не був колишнім. Він став відлюдкуватим і похмурим, обличчя його наче скам'яніло, а в бійку він кидався як несамовитий. Берсерк — почали говорити про нього.

Чи й справді він був берсерком, не знав і сам Одд. Він чув розповіді, що, коли на берсерків знаходить священний запал бою, ті втрачають розум, не відчувають ран у битві й жадають лише одного — вбивати. А ще перед боєм сходять піною сказу та гризуть у нестямі власний щит. Але з Оддом нічого подібного ніколи не відбувалося. Він просто насолоджувався своєю силою в сутичці, своєю спритністю, проте потьмарення розуму, як у берсерків, ніколи за собою не помічав. Але хіба про це комусь розповіси, не маючи язика? А те, що кажуть інші, його не вельми хвилювало.

Зате співати йому іноді хотілося. Виходило це дивно — якісь утробні глухі звуки виривалися з горлянки, що більше скидалися на ревіння кита. Тому його й почали називати Кит. Або Довгий Кит. Бо Одд був вищим за всіх людей, яких знав, тіло його ніби складалося із самих м'язів та сухожиль, які немов були викуті з твердої криці.

Зараз Одд сидів на березі біля вогнища, що його шарпав поривчастий вітер, і хоча від сирих дров на нього валив дим і летіли іскри — його це мало турбувало. Він був напівроздягнений, ліниво розглядав лінії татуювання на своїх руках і грудях, проводив по них величезними, мов кліщі, руками й співав німим ротом... як кит на поверхні моря. І йому було добре.

Одд уже сім років ходив на човні Веґарда Два Сонечка. З того часу як його секонунг Сноррі Шовк раптом перейнявся вірою в Христа й відмовився від походів вікінгів. Тоді багато людей Сноррі перейшли на службу до його вихованця Веґарда. І ніхто з них потім про це не пошкодував. Люди полюбили свого молодого хевдинга за сміливість

і відвагу, за готовність ділити всі труднощі та знегоди зі своєю командою. Таке неабияк цінують.

Одд шанував Веґарда Два Сонечка за його непогамовну жагу до життя, за прагнення до зміни місць. Веґард очолив команду Сноррі ще в далекій Хозарії²³, пройшов із ними з торгом і набігами великою рікою Волгою, повернувся з багатим товаром у Нордвег і, перезимувавши в себе в Горобиновому фіорді, знову вирушив у походи. Одд, якого вдома ніхто не чекав, вирішив і надалі розділити з ним свою долю. Коли ти самотній, найбільш доцільно залишатися з тими, з ким звела доля й військове побратимство вікінгів.

Вони добре показали себе в тому плаванні. Грабували данське узбережжя, торгували у Фризії²⁴, воювали в Нормандії, потім здійснювали походи до Ірландського моря. Свого часу вони навіть перебували на службі у шотландського короля Дуффа²⁵, але посварилися з вікінгами з Оркнеїв і попливли від них у далеку Ісландію... Ех, де їх тільки не носило!

Іноді Одду здавалося, що він готовий десь залишитися, обжитися, перепочити. Та коли вони зупинялися десь надовго, Довгий Кит чи не одним з перших починав нудитися й чекати нового походу. Йому було незатишно біля тихого вогнища, де всякі простаки косилися б на його шрами чи крадькома посміювалися з його гортанного співу. Тоді він підходив до Веґарда, показував у далечінь, видавав глухі звуки німим ротом. Веґард його розумів. І казав у відповідь: еге ж, вони незабаром знову рушать у дорогу. Навіть коли минулої осені молодий хевдинг дізнався, що його батько Сван Добрий Щит спочив у своєму кургані, він не поспішив повернутися до себе в Горобиновий фіорд. Хлопця вабили шлях, зміни, небезпеки — і Одд теж вирішив, що таке життя його цілком влаштовує. Адже його ніхто ніде не чекав...

Зараз, погостювавши у Фірдірі, вони знову піднімуть вітрило й вирушать морем у дорогу, цього разу на великий ярмарок у Сконе. Тим часом Веґард бенкетував у херсира Арінб'ярна, а його люди розбрелися по садибі, помилися в лазні, потім дехто подався в пошуках легковажних жінок, інші пили-гуляли біля вогнищ, а дехто й просто ліг спати в шатрі на кораблі.

Чудовий корабель був у Веґарда — кнор²⁶, що мав назву «Морський олень». Веґард придбав його, коли вирішив залишити недовгу службу

в короля Дуффа. Тоді вони попливли через бурхливе осіннє море до Ісландії — і, хоч як би жбурляло їх штормами, «Морський олень» показав, на що він здатний навіть у бурю.

Зараз «Морський олень» стояв на підпорах на березі фіорду. Тут було чимало й інших суден — Одду подобалося дивитись, як на узбережжі вони задирають високо догори свої носи, на яких вишкірялися різьблені голови дерев'яних фігур — вепрів, зміїв, драконів, вовків. Він пам'ятав історії, що в давнину ці фігури на кораблях треба було знімати, повертаючись додому, щоб вони не злякали добрих місцевих духів і не розлютили злих. Але відколи вікінги стали бувати в різних заморських країнах, вони вже не так вірили в ці старовинні прикмети. Прикрасили штевень²⁷ корабля різьбленою подобою якогось звіра чи чудовиська — і нехай так і залишається. Причому кожен морський хевдинг пишався своїм кораблем, оздоблював його різьбленням та яскраво розмальовував. Корабель — це будинок вікінга, його житло і його доля. Його треба любити, йому треба служити.

Але все ж таки Одд вважав, що їхній кнор найкращий серед усіх суден, що стояли на узбережжі. І роги на його вишкіреній морді так розкішно прикрашені позолотою. У Шотландії їхній хевдинг служив радником короля, от і міг дозволити собі таку розкіш. А коли вони прибули до Ісландії, цікавий люд аж товпився у затоці й місцеві запевняли, що ніколи не бачили в цих водах прекраснішого судна. Одд був із ними згоден. А от сама Ісландія Довгому Киту не сподобалася. Він там нудив світом. Це було не його місце, він це відчував, тож тільки й чекав, коли вони знову вийдуть у море. І як тільки Веґард в Ісландії вплутався в якусь халепу й велів чимшвидше відчалювати, Одд навіть заспівав китом — так раділа його душа.

Він відволікся від спогадів, помітивши, як до берега, де стояв їхній кнор, наближаються якісь люди. Небо вже потемніло, проте далекий захід сонця над морем ще палав малиновими відблесками, тож Одд добре роздивився тих, що підходили. Попереду виступав сам правитель цих місць Арінб'ярн! Його відразу можна впізнати по довгій, як в англосаксів, одежі, по білому волоссю й по широкому обручувінцю на голові. Двоє супутників були охоронцями, а ще один тягнув на плечах великий тюк.

Одд навіть не ворухнувся, просто перевірів, чи поруч його спис. Просто так, за звичкою.

Арінб'ярн зупинився за багаттям. Відлиски полум'я танцювали на багатому шитті його плаща.

— Ти ж людина Веґарда Два Сонечка?

Одд тільки дивився на нього. Навіщо запитувати? Ось стоїть на підпорах «Морський олень», ось сидить охоронець — і так усе ясно. Веґард ніколи б не залишив свій кнор без нагляду. Одд і сам міг би відігнати будь-кого, хто зазіхне на товари на їхньому судні, але зараз у шатрі на палубі спали ще Мерд і сивий Карі Грива.

Не діждавшись відповіді, Арінб'ярн якийсь час дивився на цього довгого напівголового вікінга, з покритим татуюваннями тілом і волоссям, зібраним на потилиці в кінський хвіст, а потім сів на колоду з іншого боку багаття. Мовчки дивився на вогонь, його охоронці стояли трохи осторонь, носій опустив тюк на землю.

Одд перестав їх роздивлятися, просто дивився на полум'я, підкинув у нього кілька полін. Але сам дивувався: що привело на берег херсира, коли в цей час у нього в садибі бенкет на всю губу й люди п'ють за його успіх та честь? Подейкували, що Арінб'ярн має славу одного з найшанованіших людей у Нордвеґу і він у такій пошані в Гаральда Сірої Шкури, що мати конунга, владна кюна²⁸ Ґуннгільд, сама виносить йому ріг із брагою при зустрічі. І все-таки те, що Арінб'ярн під нічним покровом прийшов сюди, не сподобалося Одду. Він знову глянув на херсира.

— Чого витріщаєшся? — різко промовив той на пильний погляд німого. — Незабаром і твій хевдинг сюди прийде. Якщо хочеш бути корисним, йди збирати ваших людей. Ви відпливаєте негайно!

Одд ніяк не відреагував. Нехай Арінб'ярн і шанований муж, але не йому наказувати вільному вікінгу. І що означає, що вони мають відпливати? Он як море шумить біля виходу з фіорду, та й вітер не на жарт здійнявся, ніч наводить. Хоча щодо Одда, то він готовий. Нема чого йому тут робити, не його це місце.

Відтак Одд і справді побачив Веґарда Два Сонечка, що спускався від садиби. З ним поруч були Лодін Провісник і рудий гірдяк Грім, які супроводжували його на бенкет. Одд і в темряві впізнав їх — Лодіна по його кошлатій шевелюрі, яку не тримала навіть ошатна пов'язка на лобі, і Гріма, вирядженого в широкі штани рожевого шовку, що їх він

придбав ще в Хозарії. Рудий Ґрім дуже пишався цими штаньми, а ось Веґард віддавав перевагу м'якій шкіряній одежі. Та й взагалі на відміну від більшості вельможних мужів Два Сонечка не прагнув яскравого вбрання, його в жовтому або червоному не побачиш. І все-таки зараз, з одним посрібленим поясом і пряжкою біля горла, він мав не менш ошатний вигляд, ніж Арінб'ярн із його золотим гаптуванням.

— Ти сказав нам прийти до корабля, Арінб'ярне, родичу мій, — мовив Веґард сідаючи на землю біля вогнища, при цьому зручніше припасовуючи на поясі два свої мечі — один ліворуч, другий праворуч. І Одд подумав, що, коли Веґард узяв зброю з собою, очевидно, він не збирається повертатися на бенкет у довгий дім Арінб'ярна.

— Тобі треба зараз же, якнайшвидше покинути мої володіння, Сванів сине.

— Ти мене женеш? Через те що я вбив Ґ'ятлі Акулу? Але чи було це вбивством? Кілька десятків твоїх гостей можуть підтвердити на тингу²⁹, що саме я захищався після того, як берсерк першим взявся до зброї. Тож мій захист проти нападника не може бути потрактовано як злочин. То був поєдинок. Чого ж ти побоюєшся, Арінб'ярне Фірдірський?

— Це ти вважаєш, що між тобою та Ґ'ятлі був поєдинок, — похмуро мовив Арінб'ярн. — Але то була п'яна свара, а такі мають наслідки. І не сумнівайся, шмаркач Палнатоки саме так і піднесе цю справу субраттям Акули.

— І що важитиме його слово проти слова прославленого й могутнього херсира Арінб'ярна! Хоча про що я? Може, ти й справді не спостеріг поєдинку?

Веґард підморгнув херсиру й усміхнувся своєю знаменитою осяйною усмішкою.

Однак обличчя Арінб'ярна залишалось похмурим.

— Я щойно згадав субраттів Ґ'ятлі Акули. Чи тобі це ні про що не говорить?

Веґард і далі всміхався. Вітер грався його кучерявим світлим волоссям, блищали в усмішці зуби. Веґард ще після перебування в Нормандії узяв звичку голити бороду, йому це личило, але робило молодшим на вигляд. Хоча він і так був молодий. Двадцять три зими всього. Одд добре знав вік свого хевдинга й пишався, що той уже

стільки встиг за такий короткий час — із бородою він чи без неї. До того ж він був дуже вродливий. Гарний, як світлий альв Горобинового фіорду, від яких і вів свій рід.

Але зараз Веґардова усмішка тільки дратувала Арінб'ярна. Він стиснув у кулаку свою заплетену в косу бороду, дивився спідлоба.

— Ти мій родич, Два Сонечка. Твоя мати Аса була зведеною сестрою моєї небоги Астерд. Тому я готовий говорити з тобою і дещо пояснити. Адже ти довго не був у наших краях і багато чого не знаєш.

Він випростався, розправив плечі, але заговорив не як правитель, а немов скальд:

— Жив на світі чоловік, якого звали Акі Неприборканий. Його вважали славним вікінгом, що плавав морями й здобув у набігах чимало багатства. Коли Акі не повернувся із чергового походу, його сини були вже дорослими й теж водили вже свої човни з дружинами. Середнього з них звали Г'ятлі Акула. Він був вельми буйним чолов'ягою і наганяв страху на все узбережжя, адже постійно шукав, з ким би загризтися, і багатьох убив у поєдинках. І я сказав би, що чимало людей зітхнуть з полегкістю, дізнавшись про його загибель.

Тут він замовк, а Веґард слухав його й продовжував всміхатися.

Арінб'ярн похитав головою і повів далі:

— І все ж останніми роками Акула вже не так дошкуляв добрим людям. Він оселився в багатій садибі на Фарерських островах, одружився, у походи ж якщо й ходив, то переважно в західні землі. Тобто жона його часто залишалася сама на господарстві. А ти ж недавно побував на Фарерах і знайомий із прекрасною, як літній день, жоною Г'ятлі Акули?

Веґард кивнув головою.

— Вона ісландка. Мева Краса Літа, так її називають. І вона справді вродливиця, мов красуня Фрея³⁰. Я сам прийняв її за богиню, коли вона вперше постала переді мною з туману.

Усмішка його при цьому стала мрійливою і трохи сумною.

Арінб'ярн тільки хмикнув, але повів мову далі:

— Старшого сина Акі Неприборканого, брата Г'ятлі, звали Агмунд Залізна П'ята. А третього, молодшого, Ульвар Шпичка. Вони обидва багато чого досягли й прославилися. Ти мусив чути про них. Ні? Тоді ти багато що пропустив. Бо Агмунд має шану й ласку конунга

Гаральда та його матері, а Ульвар став одним з їхніх ватажків братства йомсвікінгів. Сподіваюся, бодай про йомсвікінгів ти ж знаєш?

Одд мимоволі смикнув рукою і розгнівався на себе за цю нервозність. Проте він — та й усі вони! — і справді чули про йомсвікінгів, відважних воїнів, які об'єдналися в братство, запрягнувшись стояти один за одного і в усьому підтримувати. Якщо комусь із них була потрібна сила братства, то вони всі — всі! — приходили на допомогу. А якщо когось було вбито, то за нього так само готові були чинити помсту єдиним військом. А це неабияка сила. Тому ніхто не хотів накликати на себе їхній гнів, такі вони були згуртовані й сильні. І небезпечні.

А тут ще Арінб'ярн сказав:

— Г'ятлі Акула теж був із йомсвікінгів, як і його брат Ульвар. Тепер ти збагнув нарешті, що накоїв?

Усмішка на обличчі Веґарда стала напруженою. Але коли він заговорив, голос був спокійним:

— Певно, мені треба засмутитися, що не дозволив убити себе йомсвікінгу Акулі. Але чомусь не засмучений. Ось сиджу я навпроти тебе і, знаєш, навіть задоволений, що ще не настала моя година постати перед Одіном.

Арінб'ярн похитав головою.

— Ти тримаєшся відважно, Свансоне. Проте здається мені, що тією сокирою Г'ятлі ти перетяв свій талан. І тепер я не знаю, хто тобі зможе зарадити.

Тут до вогнища ступив Лодін Провісник.

— А якщо ми заплатимо братам Акули виру³¹? Ми не бідними людьми повернулися з-за моря, і...

— Тут жодна вира не допоможе! — махнув рукою Арінб'ярн. — Сини Акі Неприборканого не ті люди, яких може влаштувати срібло замість крові. Для них помста буде славним подвигом, ставши найкращою шанною вбитому.

Одд уже все зрозумів, лише Лодін не вгамовувався.

— Ти прославлений своєю непохитною вірністю друзям, Арінб'ярне! А Веґард ще й твій родич. Ти ж прийняв його у своєму домі й при всіх узяв від нього подарунок. Тепер ти маєш захищати його вигоди як свої власні!

Арінб'ярн зробив знак своїй людині, і носій підійшов, поклав тюк біля Вегарда.

— Я повертаю дарунок. І моя тобі порада, родичу: покинь ці береги просто зараз. А я скажу, що не знав, коли й куди ти вирушив. Мені ж тепер, — він зітхнув, — мені доведеться насипати курган для шаленого берсерка Акули, ще й тризну поховальну справляти по ньому. Тільки так я доведу, що не причетний до цього вбивства й не схвалюю його.

Вегард усміхнувся:

— Еге ж, поховати його в смузі прибою ти не наважишся³². Йомсвікінги не похвалять тебе за це.

Арінб'ярнове лице скам'яніло. Він підвівся й ступив убік, але потім усе ж повернувся до вогнища.

— Ось він, — херсир показав на нерухомого Одда, — я вже по його набурмосеній пиці бачу, що він усе зрозумів. Бо, як і ви, знає, що я людина конунга Гаральда й відповідаю за його війська в західних фіордах, — він зробив широкий жест. — Я відповідальний за те, щоб ці землі були підвладні правителю, і мушу захистити їх від розору. Тому зроблю все, від мене залежне, щоб виправдати довіру Гаральда Сірої Шкури. Але в інших володіннях багато хто ще пам'ятає часи Гокона Доброго³³ й не визнає нового конунга. Отож незабаром нас усіх чекає велика війна. І щоб мати силу, як і раніше, Гаральд заплатив золотом йомсвікінгам, прийнявши їх під свою руку. Думаєш, я захочу викликати чвари між моїм конунгом та йомсвікінгами? Ну, а тепер ще є питання?

— Тільки одне: чому старшого брата Г'ятлі називають Залізною П'ятою?

Арінб'ярн, здавалося, був здивований. Але потім навіть усміхнувся.

— Якщо це все, що тебе цікавить... Що ж, Агмунд Акісон, на прізвисько Залізна П'ята, — це той кульгавий, який служить владній кюні Гуннгільд, її повірений і дорадець. Він давно втратив одну ногу й пересувається, спираючись на дерев'янку, підбиту залізним наконечником: при цьому звук його кроків чутно скрізь. Агмунд не бере участі в походах, але кюна дуже цінує його й прислухається до кожного його слова. І що він їй скаже, те вона й сприйме. А що вже

забажає властолюбна Гуннгільд... Ти ж, мабуть, чув, наскільки її воля важлива для конунга та його братів.

Одд не дивився ні на кого з розмовників. Це Лодін ще сподівався залагодити все за законом, німий же зрозумів... та й Веґард, схоже, втямив, що в Арінб'ярна тепер тільки один вихід, щоб зам'яти цю справу: оголосити Веґарда поза законом. Відтепер його зможе вбити будь-хто, хто забажає здобути винагороду. Ну і йомсвікінги теж полюватимуть на нього, доки не вб'ють або не дізнаються про його смерть.

Арінб'ярн обсмикнув розшиті золотом рукави свого розкішного вбрання.

— А я і раніше чув, що Г'ятлі шукав тебе, але не здогадувався навіщо. До того ж тебе не було в Нордвеґу, то чутки й не схвилювали нікого. І ось він прийшов сюди, як сам Фенрір³⁴ у час загибелі богів. Але скажи мені, чи така вже гарна ця Краса Літа, що ти наважився викликати гнів самого берсерка Акули?

— Яюсь не уявляю, щоб я стояв, опустивши очі, наче чернець, коли така жінка сама пропонує себе, — оскірівся Веґард.

Але його слова розізлили херсира.

— Не чекав я, що син Свана Доброго Щита виявиться таким же злопідступним, як сам Локи³⁵. І бачать боги, хай би що ти там собі не думав, але я вважаю, що, звелівши тобі якнайшвидше покинути мої володіння, я вчиняю як добрий друг і родич. Пливи кудись подалі, доки все не забудеться. Світ такий широкий, та й ти нечастий гість у землі фіордів. Хай же морські простори стануть твоїм шляхом до свободи й безбідного життя!

Одд підвівся, підібрав свого списа. Рушати, то й рушати. Він уже готовий.

Аж тут його хевдинг усіх здивував.

— Не думаю, що тепер, коли я нарешті повернувся до Нордвеґу, мені варто тікати, як наляканому зайцю. І ось що я скажу: ми й справді зараз вийдемо в море, але тільки для того, щоб у тебе, родичу, не було неприємностей. Але попрямуємо ми саме до кюни Гуннгільд. Сподіваюся, я зможу все їй пояснити й доб'юся, щоб вона стала на мій бік.

Одд не вірив власним вухам. Нехай Веґард іще молодий вікінг, але він зовсім не дурень і ніколи ним не був. Он і Лодін стоїть, роззявивши з подиву рота, а Арінб'ярн, уже зробивши крок убік, навіть похитнувся, наступивши на край свого довгого вбрання.

— Не скажу, що рішення твоє мудре, — мовив він, вдаючи незворушність. — Гуннгільд та її сини зацікавлені в союзі з йомсвікінгами. Їм потрібне велике військо! І вона не захоче зв'язуватися з тобою, а накаже схопити. Ти що, хочеш дізнатися, як це, коли тобі вирізають зі спини кривавого орла³⁶? Тільки така кара й задовольнить Акулиних братів!

Веґард слухав і кивав, а потім зняв із пальця каблучку з червоним каменем.

— Цього персня, — сказав він херсиру, — дав мені мій добрий приятель Грут, Герольвів син. Я гостював у нього на хуторі в Ісландії, ми полювали на того білого ведмедя, шкуру якого ти поспішив мені повернути. І Грут сказав, що коли я покажу цей перстень благородній Гуннгільд і передам їй щире вітання від нього, то вона буде вельми ласкавою до мене. А ще він додав: кюна любить гарних молодих хлопців.

І знову його усмішка — як два сонечка.

Арінб'ярн мовчав. Він, як і всі, знав, як уже немолода конунгова мати від несамовитого кохання до ісландця Грута, Герольвового сина, ніби аж розум стратила, як сумувала, що він збирається їхати, і просила залишитися. Але Грут усе ж таки поїхав, покинувши її безутішно страждати. Чи не сподівається Веґард зайняти його місце? Адже він справді гарний із себе, як сам Бальдр.

— Що ж, спробуй обдурити долю, — повільно мовив Арінб'ярн.

Коли він пішов, Лодін так і кинувся до свого хевдинга.

— Ти збираєшся отак ризикувати? Ти полізеш прямісінько в пащу Фенріра, сподіваючись осяяти своїми чарівними усмішками конунгову матір?

Веґард більше не всміхався. Одд бачив, яким напруженим стало його обличчя. На стерничого, що смикав його, він глянув лише раз.

— Море нині неспокійне. Зможеш провести нашого «Оленя»?

І додав:

— Треба якнайшвидше зібрати хлопців. Арінб'ярн забагато про себе думає, але в одному він має рацію: що швидше ми залишимо Фірдір,

то на довший час відкладемо нашу появу в Вальгаллі³⁷. І ми ще посміємося в очі долі.

²¹ Ейтланд — так у давніх скандинавських сагах називалися землі сучасної Естонії.

²² Секонунг — буквально «король моря»; власник корабля та дружини, але не обов'язково земельного наділу.

²³ Хозарія (Хозарський каганат) — у VII—X століттях одна з найбільших держав Східної Європи. Розташовувалася біля Нижнього й Середнього Надволжя та сягала Каспійського моря.

²⁴ Фризія — історична область на узбережжі Північного моря, сучасні Нідерланди.

²⁵ Дуфф Шалений — король Шотландії в 962—967 роках.

²⁶ Кнор — торговельне судно вікінгів.

²⁷ Штевень — високий ніс корабля. У вікінгів на суднах було два штевні — передній і задній. Тож корабель міг ходити як уперед, так і назад, не розвертаючись, тільки веслярі в разі потреби сідали на весла навпаки.

²⁸ Кюна — тут: королева, у цьому випадку королева-мати.

²⁹ Тинг — народні збори вельмож та вільних людей, де розв'язували спірні питання.

³⁰ Фрея — у скандинавській міфології богиня кохання та родючості.

³¹ Вира — грошовий штраф за вбивство.

³² У смузі прибою ховали лише злочинців — своєрідний знак зневаги.

³³ Гокон I Добрий — конунг Норвегії в 935—961 роках. Воював із Гаральдом Сірою Шкурою та його братами за утримання своєї влади. Помер після чергової битви 961 року. Не маючи синів, перед смертю побажав, щоб влада дісталася його родичу Гаральду Сірій Шкурі.

³⁴ Фенрір — страхітливий вовк, ув'язнений богами. Коли ж він скине пута, це означатиме кінець світу й загибель богів.

³⁵ Локі — бог лихослів'я, брехні та підступності. Чинив розбрат і неприємності серед богів.

³⁶ Кривавий орел — страшна кара: жертві розтинали спину, ламали ребра й через утворений отвір витягували назовні легені, які розправляли по спині як крила (звідси й назва покарання).

³⁷ Вальгалла — давньосканд. «зала полеглих», небесний палац богів, куди вирушають воїни після смерті.

Розділ 3. Грім

Рудому Грімові довелося добряче попобігати, поки він розшукав і відправив на берег до «Морського оленя» всіх гірдманів Веґарда Два Сонечка. Гамунда Товстого, Боллі й Г'єрлейва він розшукав біля одного з вогнищ, де ті славно бенкетували з Арінб'ярновими людьми. Ейда витяг з обіймів п'яної веселої рабині, Бйорк азартно грав у кості, а силач Йорунд спав мертвецьким сном одразу з двома пишнотілими бабами. Причому з останнім Гріму довелося особливо повозитися, доки той почав хоч щось розуміти. Рудий ледве не на собі мусив волокти цього ведмедя, а той ще й увесь час варнякав щось про червоні ворожі щити й п'яно питав у Гріма, куди той подів його сокиру.

— Вона у твоєму рундуку під банкою³⁸ на кораблі, — укотре пояснював Йорунду роздратований Грім. Треба ж, він і сам хильнув чимало браги на бенкеті, а тут доводиться няньчитися із цим божевільним!

Добре, хоч кмітливий Мерд підоспів, облив Йорунда холодною водою з бадді, та ще й застеріг, що, коли той і далі верзтиме дурниці, він відправить його питати про сокиру в берсерка Одда. У них здавна так повелося: якщо хтось набридає, то посилали переговорити з німим Оддом.

Хай там як, та зрештою всі двадцять шість Веґардових гірдманів зібралися на місці. На той час «Морського оленя» вже вивели на воду, і Одд разом із Карі Гривою та ще трьома вікінгами встановлювали на ньому щоглу, а Лодін віддавав накази, як перепакувати товари на судні, щоб вийшов зручний для плавання баласт.

Уже добряче стемніло, але при світлі багаття на березі Грім розгледів, що люди Веґарда навіщось гріють на вогні бочку зі смолою. А ще тут крутився Ейнар-ісландець. Грім помітив скальдів яскраво-малиновий плащ із жовтою підкладкою — вона так і відсвічувала від полум'я багаття, коли Ейнар розмахував рогом із пивом. Ну зрозуміло, скальд склав вісу на честь Веґардового поєдинку, за це належить обдаровувати, певно, він і прийшов по свою заслужену винагороду.

У цю хвилину задоволений ісландець уже готувався знову декламувати щось, але був такий п'яний, що ледве не впав, і хевдингу

довелося його підтримати.

— Добре, що ти нагодився, Гріме, — передав Веґард скальда йому на руки. — Відведи цього наслідувача славного Брагі³⁹ назад на бенкет до садиби.

— Я сам піду! — поважно випростався Ейнар. — Однак моє внутрішнє сонце, — він ударив себе долонею в груди, — просто болить на думку, що ви вже покидаєте нас. Навіщо? Он Арінб'ярн обіцяв, що завтра дівчата для нас танцюватимуть голяка між смолоскипами. У нас в Ісландії такого й уявити не можна, а тут...

— Голі дівчата? Думаю, тобі це сподобається, скальде. Але я маю зараз інші плани. Ярмарок у Сконе вже розпочався, і мені слід туди поспішити, аби розторгуватися вдало.

— Невже Арінб'ярн не образиться, що ти так раптово залишаєш його двір? Хіба чемно так відплатити родичу за гостинність?

Гріму аж руки зачесалися дати штурхана цьому балакучому хлопчаку. Їх, по суті, вигнали — побий мудрий Тор своєю блискавкою прославленого Арінб'ярна! Сказав би він про це балакуну з Ісландії... проте побачив Веґардів погляд і змовчав.

І знову мусив Грім няньчитися із черговим п'янчугою. Тягнув його, умовляв не впіратися, та ще й мав вислуховувати Ейнарову похвальбу його новим плащем. Звичайно, раніше на їхньому віддаленому острові бідний ісландець про такий чудовий плащ і мріяти не міг. І хоча самі ісландці себе злиденними не вважають, але якщо ти побував у багатій Хозарії, бенкетував у нормандському Руані або грабував монастирі в благодатній Англії, то мимоволі зрозумієш, наскільки ісландці обділені благами світу за холодними морями. Нехай і безмірно горді своєю свободою.

Нарешті Ейнар таки подався вихвалитися обновкою перед Арінб'ярновими гостями, а Грім зітхнув полегшено й поспішив назад до кнора.

І став як укопаний, не вірячи своїм очам. Піднявшись на ніс судна до штевня, Веґард орудував сокирою, зрубуючи з голови різьбленого оленя його чудові золоті роги. Як то? Адже по них його кнор упізнавали в усіх морях, і слава про нього йшла далеко! Але, крім цього, Грім жахнувся й того, як безжально гірдомани квацювали чорною смолою яскраве розфарбування на облавках судна, приховуючи під нею всі ці насичені барвою жовті та сині смуги.

— Чого вилупив баньки? — біля Ґріма стояв Лодін. — Або допомагай смолити облавки, або піднімайся на корабель і перевір, чи добре там закріплено товари.

— Але як же це?.. — усе ще не міг збагнути Ґрім. — Навіщо так нівечити красу кнора?

— Та ось так, — огризнувся стерничий, підхоплюючи об'ємистий пакунок із повернутим подарунком — безцінною шкірою білого ведмедя. І додав, уже піднімаючись сходнями: — Був у нас «Морський олень» золоторогий, тепер стане «Чорна олениця». Зате ніхто не впізнає наше судно. І не вкаже озлобленим йомсвікінгам, куди ми прямуємо.

Ґрім усе зрозумів, але настрої усе одно був кепський. Ех, не так вони сподівалися повернутися на батьківщину після майже п'ятирічної відсутності.

Сам Ґрім Рудий був із домочадців Веґарда Два Сонечка. Його батько Ейлів Палка служив ще в гирді Веґардового батька, славетного Свана Доброго Щита. Народився Ґрім на дві зими раніше за Веґарда, якраз того року, коли Сван із садиби Рейнірстадір раптом заявив, що готовий стати християнином. І хоча його християнство помітно відрізнялося від того, з яким вони стикалися в західних країнах, проте Сван і справді перестав ходити на капище в Горобиновому фіорді й приносити жертви богам. Але в ті роки багато хто чинив так само, аби запобігти ласки в конунга Гокона Доброго.

Цей правитель Нордвеґу задумав привчити до християнства своїх підданих. Не дуже в нього це вийшло, багато прикрощів завдали йому непокірні бонди⁴⁰ й гірдомани у своїх володіннях, проте були й такі, хто приймав хрещення. Як той-таки Сван Добрий Щит. Сван тоді щойно вдало одружився, подумував облишити походи, от і вирішив, що прийняття нової віри стане йому виправданням, чому він віддав перевагу мирному життю в садибі над славною долею вікінгів.

Тоді він навіть запросив до себе в Рейнірстадір священника, і той охрестив першу ж дитину, яка народилася під його дахом. Тобто Ґріма, сина Ейліва Палки. Священника невдовзі вислали, а от Ґріма змалечку дражнили хрещеним і частенько давали лупки, щоб перевірити його християнську смиренність. Тоді Ейлів Палка й порадив синові триматися ближче до Веґарда, Сванового спадкоємця.

— Потоваришуй із ним. Цей хлопець ще себе покаже! І може статися, що від його слави й тобі щось дістанеться.

Що Веґард і справді рано показав себе, багато хто зауважив. І не лише тим, що був гарний, як світлий альв. Сванів син швидко осягав усе, чого його навчали, у бійках перемагав навіть сильніших за себе хлопчаків, а в дев'ять років уже вбив свою першу людину. Якось він утік у ліс, зустрів там чужинця й провалив йому голову. Тоді багато хто говорив про нього: «орел кричить рано», що означало, що його задатки героя видно вже зараз, і цей хлопець далеко піде. Ну а той, хто входить у його оточення, теж не залишиться безславним. І хоча за своєю вдачею Грім був не надто спритним, але дружба із сином Свана Доброго Щита позначилася і на його долі.

Жив тоді один чоловік, уславлений вікінг Сноррі Шовк. Із молодих літ він ходив у походи вздовж берегів Східного моря⁴¹, але добра привозив небагато, от і наважився вирушити в далекі легендарні землі Серкланду⁴². Повернувся він лише через кілька років, і люди казали, що немає людини багатшої і щасливішої за Сноррі. А що привіз він із походу багато коштовного краму, то до нього й пристало це прізвисько — Шовк. Хоча, як зізнавався сам Сноррі, до країни Серкланд він так і не дістався, зате побував у землях Хозарського каганату, тож було йому де роздобути дорогих тканин і всяких диковинних речей без ліку, без числа — чудового посуду, гарної зброї, блискучих прикрас, які так подобаються жінкам. Правда, Сноррі був щедрою людиною і, повернувшись на батьківщину, швидко спустив за вітром усе своє багатство. Що, утім, не зменшило його слави удачливого вікінга.

По суті, Сноррі був справжнім секонунгом — гірдіманом без двору й родини, але при цьому власником чудового корабля й хороброї дружини вікінгів. А що був він родом із Согна⁴³, то часто гостював у садибі Свана в Горобиновому фіорді — рукаві великого Согнефіорду. І одного разу Сван віддав йому Веґарда на виховання⁴⁴.

Сноррі мав за честь стати наставником хлопця з такого славного роду, а сам Веґард так і рвався піти у вікінги!.. Було йому на той час усього дванадцять, але ж недаремно говорили про нього: «орел кричить рано»! А ось для чотирнадцятирічного Гріма стало справжнім потрясінням вирушити у справжню виправу⁴⁵ з вікінгами. Але ж

батько сказав: «Тримайся Веґарда». Тому він і зголосився супроводжувати юного Свансона з Горобинового фіорду.

І враз круто змінилося Ґрімове життя. Він навчився веслувати без перепочинку, битися й убивати. Адже якщо не вб'єш ти, то вб'ють тебе — такий закон вікінгів. Раніше Ґрім цього не знав. А так він одразу став воїном. І лише іноді, у хвилину втоми після набігу, він із тугою згадував береги Горобинового фіорду, водоспад неподалік садиби та гарненьку дівчину Сіґрун, яка колись так припала йому до серця.

А ось Веґард наче забув минуле. І в бою він був такий... Ще молодий хлопець, він часом не побоювався нападати на значно сильніших супротивників. І був швидкий, спритний, гнучкий... Ну наче сам Івар Безкосний⁴⁶! Його так і почали називати — Безкосним. Та Веґардові не подобалося це прізвисько. Хтозна, що воно означало.

Того року вони під орудою Сноррі успішно грабували береги Данії, а то й нападали в морі на судна інших вікінгів, які поверталися до Нордвєґу після вдалого плавання. Незабаром у всіх людей Сноррі з'явилася чудова зброя та обладунки, а сам Шовк вирішив, що настав час вирушати по багатство в полуденні країни. Далекі країни... Так Ґрім дізнався, що навколишній світ може бути набагато дивнішим за все, що він раніше собі уявляв. Тепер він навіть свою Сіґрун перестав згадувати. Адже у світі виявилось так багато інших прекрасних жінок! І вікінг у поході міг здобути будь-яку!

Ото був шлях! Вони побували в торговельному поселенні Бірка, діловому місті Альдейґ'юборґ, потім волоки — і ось вони вже спускають човен у води великої річки Олкоґи⁴⁷! Але й це був лише початок! Які береги вони пропливали, скільки торгували, а скільки вчинили набігів у дорозі! Чудовий дракар⁴⁸ Сноррі Шовка мав по п'ятнадцять весел із кожного боку, але він був переповнений бранцями, яких захоплювали на берегах ріки Олкоґи. Тож вони, прибувши згодом до країни булґар⁴⁹, мали що виставити на невільницьких ринках.

А потім була Хозарія. Країна зі столицею Ітіль, із численними палацами та різноманітними храмами, де велася жвава торгівля, де хоробрим воїнам щедро платили за службу й вони могли купувати різні

дивовижі. Ось там Грім і придбав собі широкі штани з рожевого мінливого шовку, не гірші, ніж у самого секонунга Сноррі...

...Думка про шовкові штани привела Гріма до тями. Він перестав поринати в спогади й майже із жахом подумав, що в поспіху перед відплиттям із Фірдира так і не встиг змінити їх на шкіряний одяг для плавання. Тепер же шовк міг протертися об шорстку поверхню банки для веслярів...

Їхній кнор саме робив поворот, огинаючи мис на виході з фіорду. За знаком стерничого Лодіна веслярі з правого боку дружно підняли весла, тим часом ліворуч по облавку весла із силою запрацювали, і човен почав розвертатися. Грім був праворуч, сидів біля мовчазного Г'ерлейва Слини і, доки вони тримали піднятими весла, поглянув на свої долоні. Була вже глупа ніч, але на морі завжди світліше під широким небом, і Грім зміг їх розгледіти: це були долоні досвідченого, звиклого працювати веслом вікінга — зашкарублі, темні від бруду, що в'ївся в них, із твердими, мов камінь, мозолями весляра. І схоже, незабаром такими ж стануть і його шовкові штани... або те, що від них залишиться, якщо він не зможе найближчим часом їх переодягнути.

Кнор виходив у море, проминаючи острови. Дув несильний північно-східний вітер, і хитанина була ще та. Вітрила поки ще не піднімеш, доводилося йти на веслах, і корабель підкидало на хвилях. Лодін налягав на правило⁵⁰, спрямовуючи ніс судна вздовж узбережжя.

Кнор набагато коротший за бойовий дракар, але при цьому ширший і має великий трюм для товару. Зараз вантаж у трюмі був добре закритий бичачими шкурами й міцно перевитий мотузками з китової шкіри — Грім сам перевіряв усе перед тим, як вони відчалили. Та й море, хай і чорне, як воронований метал, усе ж було не таке темне, щоб не розрізнити пінні гриви на хвилях. Не найлагідніша погода для плавання, але їхнє судно витримувало й не таке. Цікаво навіть перевірити, на що воно тепер здатне, утративши свої золоті роги, які обіцяли їм успіх, і раптово ставши «Чорною оленицею». У всякому разі, якщо хтось і боїться потрапити в розтягнуті в морській безодні сіті Ран⁵¹, нехай не виходить у море. Так заспокоював себе Грім. Та й узагалі, про що їм турбуватися, якщо коло кормового стерна стоїть сам Лодін Провісник, досвідчений стерничий!

Своє прізвисько Лодін, син Арне, дістав за те, що вічно передрікав якісь проблеми й халепи. Йому весь час ввижались небезпеки, завжди він на щось бурчав і попереджав про майбутні неприємності. Сам Лодін називав це передбачливістю, і якщо його побоювання справджувалися, був задоволений. «Я ж вам казав!» — нагадував він із викликом. І пишався своїм прізвиськом — Провісник. Але, на думку Ґріма, їхній стерничий був просто буркуном і занудою.

Ось і зараз, коли до Лодіна пройшов від носового штевня Вегард — весь у чорній шкірі, йому ні бризки, ні вітер не страшні, тільки світле волосся буйно розмаяне — той одразу почав бурчати: мовляв, якби в поважного Арінб'ярна був нормальний будинок із двома виходами, молодий хевдинг устиг би покинути залу й нічого б не сталося.

— Та й узагалі, із боку Арінб'ярна було б непогано забезпечити нас їжею та дати поправити оснастку! — обурювався стерничий.

— Нащо згадувати про те, що сталося, якщо так було вирішено наперед богами, — засміявся у відповідь Два Сонечка. — Ти краще скажи, чи не час уже поставити вітрило?

— Вітер і справді попутний, — погодився Лодін. — Та й жертву морським богам пора принести.

Вітрило на кнорі було зі світлих і темних смуг, сама рея ширша за корпус корабля, і полотнище вітрила помітно виступало за облавки. До нього кріпилися відтяжки, щоб можна було керувати ним, ловлячи потрібні пориви вітру. Бо вітрило — це величезне зусилля вітру, яке надає прискорення всьому судну. І, коли їм це вдалося, кнор полетів над хвилями, як і мало бути.

Тепер весла можна прибрати. Їх на кнорі менше, ніж на довгому дракарі, але вони потужніші й важчі. Коли Ґрім укладав своє весло попід облавком, то почув, як Лодін урочисто звертався до богів:

— Великий Нйорде, володарю водних стихій, і ти Еґіре, давцю морської гостинності⁵²! Прийміть від нас жертву й зробіть наш шлях гідним вашої сили та нашого вміння!

Із цими словами він кинув за облавок отой великий баранячий окіст, який прихопив зі столу херсира. Ти дивись, який завбачливий. Провісник, що тут скажеш.

Взагалі-то жертву належало приносити хевдингу, проте Вегард не любив пишних традицій і не намагався корчити із себе жерця. Чи вірив він взагалі в що-небудь, чи перекладав цей обов'язок на стерничого,

знаючи, що кудлатий Лодін більше скидається на того, кого любить морська стихія? Ґрім міркував про це, підперізуючи шнурком широкі штани зі шкіри нерпи. Він бачив, як Веґард, залишивши стерничого, повернувся до носового штевня, дорогою пригнувшись під вітрилом. Попри його зріст і силу, рухи хевдинга були по-котячому м'які та гнучкі.

Закінчивши перевдягатися, Ґрім сперся на планшир. Приємно було відчувати натужне тремтіння кнора, що летів, розтинаючи хвилі, розрізняти знайомий стогін корабельних облавків, скрипіння такелажу. Авжеж, кнорові годі змагатися з бойовим дракаром, та за такої погоди йому все ж легше. Особливо коли біля правила Лодін — майстерний стерничий. Зараз кудлату гриву йому розмаював вітер, а Лодін стояв міцно на розкарякуватих ногах, не випускаючи з рук правила й удивляючись в обриси берегової лінії, що темніли ліворуч. До берега не наближався, пильнував, щоб не наскочити на підводні скелі, але й у море не віддалявся.

Ґрім згадав, як колись давно, за часів його перших плавань, він потерпав від морської хвороби. А тепер просто насолоджувався погойдуванням корабля, легкою його хитавицею. Зі свого місця він бачив, як підвівся й потягнувся Одд Довгий Кит — на ньому була світла смушева безрукавка, а руки у вузлах м'язів оголені до плечей. Г'ерлейв біля Ґріма дістав із торбинки на поясі шматок смоли й почав незворушно жувати, час від часу спльовуючи за облавок. Це було його улюблене заняття в години відпочинку, за що він і дістав своє прізвисько — Слина.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ